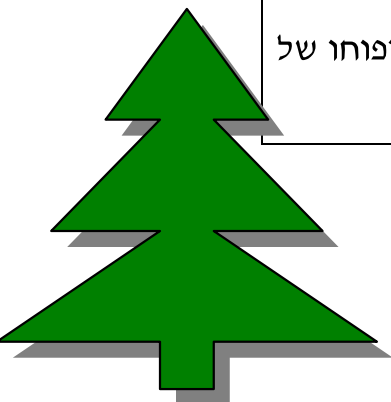

חג לאילנות

ט"ו בשבט הוא חג המסמל את הקשר של העם אל אדמתו ואל ארצו. השבוע שבו חל ט"ו בשבט הוכרז כשבוע שמירת הטבע, שמירת הנוף וטיפוחו של החי והצומח.

"כי האדם עץ השדה" / נתן זך

כי האדם עץ השדה
כמו העץ הוא צמא למים
כמו האדם הוא נשאר צמא
ואני לא יודע
איפה הייתי ואיפה אהיה
כמו עץ השדה

אהבתי וגם שנאתי
טעמתי מזה ומזה
קברו אותי בחלקה של עפר
ומר לי מר לי בפה
כמו עץ השדה
כמו עץ השדה

כי האדם עץ השדה
כמו האדם גם העץ צומח
כמו העץ האדם נגדע
ואני לא יודע
איפה הייתי ואיפה אהיה
כמו עץ השדה

כי האדם עץ השדה
כמו העץ הוא שואף למעלה
כמו האדם הוא נשרף באש
ואני לא יודע
איפה הייתי ואיפה אהיה
כמו עץ השדה

משימות

1. בתלמוד הבבלי, מסכת תענית, דף ז', עמוד א', רבי יוחנן מבחין בין עץ מאכל לבין עץ סרק. האם ידוע לכם ההבדל ביניהם?
  2. במדרש בראשית רבה מדומים העצים לאדם.
"אמר רבי אחא אף אילני סרק עתידין לתן דין וחשבון, רבנן אמרי מהכא (דברים כ') כי האדם עץ השדה מה האדם נותן דין וחשבון אף עצים נותנין דין וחשבון".
במה דומה האדם לעץ לפי מדרש זה?
  3. מה המשמעות של שתי השורות החוזרות על עצמן בכל בית בשיר?
  4. בספר דברים פרק כ', י"ט-כ' כתוב:
כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא-תשחית את עצה לנדה עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור: רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה.
מהם העצים המותרים בכריתה? מדוע?
  5. רשמו בטבלה את השורות שבהן מדמה המשורר את האדם לעץ ואת השורות שבהן הוא מדמה את העץ לאדם.
הסיקו מסקנות – ציינו מספר קווי דמיון ושוני.
  6. בתלמוד בבלי מסכת תענית דף ז עמוד א אמר רבי יוחנן:
מאי דכתיב (מהו שכתוב): 'כי האדם עץ השדה', וכי אדם עץ שדה הוא?
אלא משום דכתיב (שכתוב) כי ממנו תאכל ואתו לא תכרות, וכתיב אותו תשחית וכרת. הא כיצד? אם תלמיד חכם הגון הוא – ממנו תאכל ואתו לא תכרות, ואם לאו – אותו תשחית וכרת.
א. לאיזה סוג של עץ מדומה בקטע מן התלמוד הבבלי תלמיד חכם הגון?
ב. לאיזה עץ מדומה תלמיד שאיננו הגון?
- פסימי – לא מאמין, רואה רק קשיים ובעיות.
אופטימי – מאמין. רואה בקושי אתגר.

שִׁירַת הָעֲשָׂבִים / נְעָמִי שֶׁמֶר

וּכְשֶׁהֲלַב	דַּע לָךְ
מִן הַשִּׁירָה מִתְמַלֵּא	שְׂכָל רוּעָה וְרוּעָה
וּמִשְׁתוֹקֵק	יֵשׁ לוֹ נְגוּן מִיַּחַד
אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל	מִשְׁלוֹ
אוֹר גְּדוֹל	דַּע לָךְ
אֲזִי נִמְשָׁד וְהוֹלֵךְ	שְׂכָל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב
מִקְדָּשְׁתָּה שֶׁל הָאֶרֶץ	יֵשׁ לוֹ שִׁירָה מִיַּחַד
עָלִיו	מִשְׁלוֹ
וּמִשִּׁירַת הָעֲשָׂבִים	וּמִשִּׁירַת הָעֲשָׂבִים
נְעֻשָׂה נְגוּן	נְעֻשָׂה נְגוּן
שֶׁל הַלֵּב	שֶׁל רוּעָה

כַּמָּה יָפָה
כַּמָּה יָפָה וְנָאָה
כְּשִׁשׁוּמְעִים הַשִּׁירָה
שְׁלָהֶם
טוֹב מְאוֹד
לְהִתְפַּלֵּל בִּינֵיהֶם
וּבְשִׁמְחָה לְעַבֵּד
אֶת ה'
וּמִשִּׁירַת הָעֲשָׂבִים
מִתְמַלֵּא הַלֵּב
וּמִשְׁתוֹקֵק

1. הנושא בבית הראשון של השיר הוא הייחודיות של כל פרט בטבע.
  - א. העתיקו את המשפטים המדגישים זאת.
  - ב. מדוע, לדעתכם, בחרה הכותבת את העשבים כנציגו של הטבע?
2. הבית הראשון מורכב משלושה חלקים: הצירוף **דַע לְךָ** מופיע פעמיים, ויש שילוב ביניהם. הסבירו כיצד משתלבים החלקים לבית אחד.
3. השירה היא **מוטיב** מרכזי בבית השני. למה תורמת השירה?
4. מרכז הבית השלישי הוא **הניגון שבלב**. מהו, לדעתכם, הניגון של הלב?
5. הסבירו מדוע האדם הקשוב לשירת העשבים משתוקק לארץ ישראל. (רמז: בגלות לא היו היהודים קשורים לעבודת האדמה.)
6. במקורות היהודים קיימים הקשרים האלה: בין השירה לבין הצומח; בין הניגון לבין התפילה; בין השירה לבין עבודה שבלב. מצאו הוכחות לקשיים אלה בשיר.
7. השיר הוא **שיר מעגלי**. הסבירו את המעגליות שבו. האמצעים האמנותיים תורמים אף הם למבנה המעגליות. (שימו לב לשורות הקצרות, לחוסר סימני הפיסוק.)
8. ה**ניגון** הוא אחד ה**מוטיבים** המאפיינים את החסידות בכלל ואת חסידות ברסלב בפרט. היכנסו לאינטרנט לערך "חסידות", והסבירו מהו אותו **ניגון**.

9. שירה של נעמי שמר נכתב בהשראת ר' נחמן מברסלב. קראו את הפיוט.
דע כי יעקב אבינו כששלח את בניו עשרת השבטים ליוסף, שלח עמם נגון
של ארץ ישראל. וזה סוד: 'קחו מזמרת הארץ בכליכם' וכו' (בראשית
מ"ג). בחינת זמר ונגון, ששלח על ידם ליוסף. וכמו שפרש רש"י את זמרת
הארץ לשון זמר וכו'. כי דע, כי כל רועה ורועה יש לו נגון מיחד לפי
העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם. כי כל בהמה ובהמה יש לה עשב
מיחד שהיא צריכה לאכלו. גם אינו רועה תמיד במקום אחד. ולפי העשבים
והמקום שרועה שם, כן יש לו נגון. כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר,
שזה בחינת פרק שירה. ומשירת העשבים. נעשה נגון של רועה.
(ליקוטי מוהר"ן תנינא)

נדמה ששירת העשבים של רבי נחמן היא אוניברסלית (כללית), ואילו זו של
שמר יש בה משהו מקומי. למה מחובר הניגון שלה?

10. לניגון יש צד דיאלוגי חשוב בינינו לבין הסביבה שלנו: ככל שנהיה קשובים
ורגישים יותר לסביבתנו, ניטיב ליצור את ניגונינו שלנו.
הביעו את דעתכם על טענה זו.

דיון

מהו המסר של השיר?